

8. Protesty, peremogy i represii v Ukraini: rezul'taty monitoryngu 2011 r. / [za red. V. Ishhenka]. – K.: Centr doslidzhennja suspil'stva, 2012. – 72 s. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://cslr.org.ua/protesti-peremogy-i-represiyi-v-ukrayin/>

9. Protesty, peremogy i represii v Ukraini: rezul'taty monitoryngu 2012 r. / [za red. V. Ishhenka]. – K.: Centr doslidzhennja suspil'stva, 2013. – 88 s. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://cslr.org.ua/protesti-peremogy-i-represiyi-v-ukrayin-5/>

10. Protesty, peremogy i represii v Ukraini: rezul'taty monitoryngu 2013 r. / [za red. V. Ishhenka]. – K.: Centr doslidzhennja suspil'stva, 2014. – 43 s. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.cedos.org.ua/system/attachments/files/000/000/041/original/CSR_-_Protests_in_2013_-_29_Apr_2014.pdf?1399981680

11. Protesty, peremogy i represii v Ukraini: rezul'taty monitoryngu, zhovten' 2009 – veresen' 2010 / [za red. V. Ishhenka]. – K.: Centr doslidzhennja suspil'stva, 2011. – 64 s. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://cslr.org.ua/protesti-peremogy-i-represiyi-v-ukrayin-4/>

12. Rud' I. Protestni tendencii v Ukraini: prychny, perebig, prognozy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1923:protestni-tendenciji-v-ukrajini-prichini-perebig-prognozi-2&catid=8&Itemid=350

13. Jablons'kyj V. Komunikacija organiv derzhavnoi' vlady Ukrainy: vyklyky ta zavdannja // Zaprovdzhennja komunikacij organiv derzhavnoi' vlady: zb. mat–liv nauk–prakt. konf. / uporjad. A. V. Barovs'ka / V. Jablons'kyj. – K.: Feniks, 2016. – 192 s.

Makarenko L. P., PhD. Political Sciences, Doctoral student of Political Science, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), Liliya876@mail.ru

The specific of national protest forms of communication between society and the state

In the article is considered the evolution of the protest movements in Ukraine and it is proved, that revolutionary events 2013–2014 appeared as logical conclusion of the growth of discontent in the society, as the entire «deafness» of the state power to the problems of citizens and repressive response to peaceful protests. Attention is drawn to the fact that resorting to various forms of protests, the public is trying to declare that its rights and interests are violated, that state blocks the channels of feedback from the community or ignoring information that these channels received. Fixes the fact that the change of power did not lead to the realization of this new state power urgent need to reform authorities communicative policy, not convinced of the need to coordinate and synchronize their decisions on public opinion. This conclusion follows from the analysis of protest activity over the past two years, which does not show positive dynamics. State authorities are recommended to adopt scientific portfolio in the field of political communication and gradually learn to start real dialogue with the public. Otherwise protests become the norm of political life, and thanks to modern technology of communication, they are becoming bigger and less manageable.

Keywords: protest movement, protest actions, protest communications, civil society, the state feedback.

Макаренко Л. П., кандидат политических наук, доцент, докторант кафедры политических наук, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), Liliya876@mail.ru

Специфика отечественных протестных форм коммуникации общества с государством

Рассматривается эволюция протестных движений в Украине, на основе чего доказывается, что революционные события 2013–2014 гг. есть вполне логическим завершением нарастания недовольства в обществе, при полной «глухоте» власти к проблемам граждан и репрессивной реакции на мирные акции протеста. Обращается внимание на то, что прибегая к различным формам протестов, общественность пытается заявить, что ее права и интересы нарушаются, что государство блокирует каналы обратной связи с обществом, или игнорирует информацию, которая по этим каналам поступает. Фиксируется тот факт, что смена власти не привела к осознанию этой, новой, властью острой необходимости реформировать коммуникативную политику государства, не убедила в необходимости согласовывать и сверять свои решения с мнением общественности. Такой вывод следует из анализа протестной активности, за последние два года, которая не демонстрирует положительной динамики. Органам государственной власти рекомендуется взять на вооружение научные труды в области политических коммуникаций и постепенно учиться настоящей диалогу с общественностью. В противном случае протесты станут нормой политической жизни, причем благодаря современным технологиям коммуникации, они будут все более масштабными и все менее управляемыми.

Ключевые слова: протестное движение, акции протеста, протестная коммуникация, гражданское общество, государство, обратная связь.

* * *

УДК 327.5

Мельник В. М., студент юридичного та філософського (відділення політології) факультетів Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, стипендіат інституту міжнародних відносин Вроцлавського університету, член Української асоціації зовнішньої політики, співредактор Українського медієвістичного журналу (Україна, Київ), melnuk_science@mail.ru

ТЕОРЕТИЧНА КОНСТРУКЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Аналізується теоретичний і методологічний базис для досліджень в сфері політичної антропології. Автор пропонує свою власну концепцію теоретичної конструкції цієї специфічної дисципліни. Вперше запропоновано комплексне інтегративне осмислення політичної антропології на основі синтетичного узагальнення методів політології, психології, соціології, лінгвістики, соціально-культурної антропології та економіки. Авторське бачення цього своєрідного синтетичного узагальнення базується на високій оцінці ролі політичної традиції. Для В. М. Мельника, головний предмет політичної антропології – роль психологічної традиції історичного процесу в розвитку сучасної політичної культури. Для автора політична антропологія є наукою про традиції та їхню імплементацію в процесі політичної діяльності. Віктор Мельник виділяє три розділи політичної антропології: політичну антропологію державних організацій, політичну антропологію етнічних організацій і політичну антропологію права. Автор вірить, що його підхід дозволить інтерпретувати політичну антропологію не тільки як перспективний науковий напрям, але і як потужне ідеологічне підґрунтя.

Ключові слова: політична антропологія, політологія, політична традиція, політична культура, політична психологія, політичні технології, публічна політика, політична історія, етногенез, традиціоналізм, геополітика, Україна.

Визначення політичної антропології, її предмет і об'єкт. Політична антропологія – це наука, метод та ідеологія одночасно. Вперше таке підґрунтя для розуміння політичної антропології було запропоновано нами у монографії «Нариси з теорії соціокультурної антропології» [47]. Науковий контекст політичної антропології характеризується її субдисциплінарної приналежністю одночасно до соціокультурної антропології та до політології. Науковзнавча дискусія з приводу політичної антропології є важливою складовою сучасних теоретико-політичних досліджень. Так, Жорж Баландье у своїй фундаментальній монографії «Політична антропологія» називав її повноцінною наукою з власним теоретико-методологічним і поняттєво-категоріальним апаратом [1, с. 8]. Ми ж, вважаючи диференціацію гуманітарної галузі знання неприйнятною в умовах стійкого застосування міждисциплінарного підходу провідними науковцями сьогодення, пропонуємо вважати політичну антропологію складовою частиною антропологічної та політологічної наук одночасно [45, с. 55].

Отож, політична антропологія – це вчення про ідейний та ідеологічний розвиток традиційних форм політичного устрою в історичному процесі, що мають безпосереднє відношення до сучасного стану політичної практики на рівні етносу та держави [45; 47]. Теоретичне завдання політичної антропології – дослідження органічних витоків політичного процесу кожного окремого взятого етносу. Практичне завдання політичної антропології – створення теоретико-методологічної бази для використання наукових даних в актуальних процесах державотворення та розробка і застосування політико-антропологічної методології у контексті оформлення найбільш прийнятної для кожного окремого етносу державотворчої ідеології [54, с. 119].

Предмет політичної антропології – це генетична передача та психологічна трансформація традиції як основи політичної культури етносу. Ключовими словами

політичної антропології є традиція, звичай, психогенетика, етнос, держава та культура. При цьому, психологічна еволюція традиції і традиційності розглядається від найвіддаленішого початку історичного життя етносу. Політична антропологія максимально широко залучає дані етнічної історії та етнічної психології, що робить її в методологічному плані однозначно етноцентричним вченням. Разом із тим, політична антропологія має на меті вивчення етноцентричності задля досягнення максимальної державоцентричності. Мета політичної антропології – створення традиційної, а отже і міцної (в антропологічному та етнопсихологічному розуміння) держави.

Об'єкт політичної антропології – людина політична, як носій етнічної, громадянської і класової ідентичності. Політична антропологія сприймає людину політичну як психобіологічний засіб подальшої передачі традиції. Основи такого сприйняття індивіда були закладені ще видатним давньогрецьким філософом, першим теоретиком політики Арістотелем. Психобіологічне тлумачення людської природи Арістотелем ми відзначили у нашій статті «Проблематика антропологічного обґрунтування політичного функціоналізму в Арістотеля» [63]. Ф. М. Кирилук з цього приводу пише: «Будучи політичною (і моральною), людина, згідно з Арістотелем, є водночас істотою діяльною. Призначення людини – розумна діяльність, а призначення досконалої людини – прекрасне виконання розумної діяльності, узгодження будь-якої справи з особливою доблестю, що характеризує її. Умовами ж останньої є: 1) свідомість людини щодо своєї діяльності; 2) розгляд діяльності не як засобу, а як самоцілі; 3) твердість у дотриманні певних принципів, головним з яких є принцип справедливості. Діяльність, яка збігається з внутрішніми якостями людини, є блаженство. Найвище блаженство – у побуті, що є самоціллю будь-якої діяльності. Згідно з Арістотелем, блаженство в побуті здійснене лише для вищих верств (класів) суспільства» [21, с. 2–3].

Святування у 2016 р. 2400-річчя від дня народження Арістотеля змушує нас переосмислити погляди видатного філософа на людину як соціально-політичний феномен. Зокрема, Ф. М. Кирилук підкреслює, що найбільш повно первинна політико-антропологічна концепція висвітлена у працях Арістотеля «Нікомахова етика» і «Політика» [21, с. 3]. Ми ж, посилаючись на досвід інтерпретації позицій Арістотеля М. Хайдеггером і Р. Мертоном вважаємо найважливішою антропологічною працею Арістотеля трактат «Про душу» [63, с. 11]. Важливо усвідомити, що функціональна методологія Р. Мертона, його вказівка про наявність функціональних і дисфункціональних ознак соціальної інтеграції, була запозичена саме з поділу Арістотелем громадського життя на «позитивне» і «негативне» [63, с. 13–14].

У статті «Традиціоналізм і політична антропологія» ми вперше обґрунтували соціально-психологічну дихотомію політичної культури кожного окремо взятого етносу через наявність одночасно позитивної і негативної політичних традицій [42, с. 125]. Таким чином, політична традиція передається з покоління в покоління, формує традиціоналізм як етнопсихологічний та соціально-психологічний комплекс фіксацій. Якщо у статті «Традиціоналізм і політична антропологія» ми запропонували етнопсихологічну теорію дихотомії традицій, то у праці «Психогенетичний принцип у

психологічній антропології і концепція спадкового генетичного духу», ми вперше спробували показати генетичні трансформації політичних традицій та їх вплив на загальну культуру суспільства на клініко-психологічному матеріалі [48, с. 82–83].

Отже, методологічну основу політичної антропології заклав Арістотель. Перший комплексний аналіз політичної антропології як вчення про традиційні суспільства здійснив Жорж Баландьє. Розворот політичної антропології від традиційних суспільств до сучасного філософського осмислення дійсності в українській науці зробив Федір Кирилук, тоді як ми пропонуємо нове ідеологічне сприйняття політичної антропології через етнопсихологічні, етноісторичні та етногенетичні дослідження. В основі нашого визначення політичної антропології лежить три ключових поняття: «держава», «етнос» і «традиція». Таким чином, запропонована нами теорія політичної антропології має серйозне значення для політології, антропології, психології, юриспруденції і державного управління одночасно, що свідчить про перехід цього давнього вчення на якісно новий міждисциплінарний рівень [1; 19; 20].

Методологія політичної антропології і політична антропологія як методологія. Дискусія про метод політичної антропології набуває того чи іншого значення в залежності від використання авторської концепції. Актуальним питанням сучасної науки є вивчення антропологічних ідей Арістотеля з позицій політичного функціоналізму та структуралізму. Цю традицію започаткував ще Т. Парсонс. В свою чергу, концепція Жоржа Баландьє визначила методологію політичної антропології у стандартній відповідності до всіх інших соціогуманітарних наук (типовий комплекс: загальнофілософські методи, структурно-функціональний тощо). Однак, заслуга Жоржа Баландьє полягає у визначенні політичної антропології як самостійної методології, що має «проектний» і «спеціалізаційний» характер [1, с. 5–23]. Наші засади методології політичної антропології були оформлені в статті «Антропологічні принципи гуманітарної методології», де ми запропонували вважати антропологію не лише наукою, але і комплексом методів, серед яких найбільше значення має політико-антропологічний метод або ж метод політико-антропологічного аналізу, що керується двома абсолютно новими принципами: ідеологічності та ієрархічності [44]. На міжнародному рівні термін «політико-антропологічний метод» з аналогічним обґрунтуванням був нами запропонований у статті «Новий погляд на теорію політичної антропології» [41, с. 166].

Таким чином, політико-антропологічний метод – це міждисциплінарна система гуманітарних дослідницьких методик, що має на меті аналіз практичного процесу передачі політичної традиції у спадок на прикладі історичного процесу. Головні інструменти політико-антропологічного методу – етнопсихологія, психоантропологія та концепція природно-географічного детермінізму. Використання політико-антропологічного методу означає звернення дослідника до даних етнічної історії та використання напрацювань етнічної психології для конструювання політичних прогнозів подальшого етнодержавного розвитку.

Завдання політико-антропологічного методу полягає у сприянні традиційному етнодержавотворенню. Полі-

тико-антропологічний метод аналізує етнічну історію та виявляє всі політичні традиції, що еволюціонували від початку етногенезу і до сьогодення. Після цього він розділяє традиції на позитивні (такі, що в історичному процесі сприяли тривалому існуванню та функціонуванню стабільного державного організму) і негативні (такі, що перешкоджали етносу протягом всієї історії розбудовувати власну державу). Описаний нами метод повинен знайти можливість нейтралізувати негативні традиції і на основі традицій позитивних розробити традиціоналістичну базу для подальшої політичної еволюції суспільства та держави. В цьому полягає величезна ідеологічна функція політичної антропології як вчення і як методу.

Разом із цим, не варто забувати, що політична антропологія виконує також роль методологічного підходу в рамках політології. Ми вже неодноразово відзначали наявність «когнітивного дисонансу» в політичній науці з приводу використання вченими інституційного та антропологічного підходів. По суті, сучасна гуманітарна наука не може вичерпуватись одним підходом. Науковий результат в гуманітаристиці досягається лише за умови одночасного застосування великої кількості методологій та підходів. Коли ми кажемо «гуманітарна наука», то вкладаємо в неї синтетичний зміст. Синтез ми розуміємо не методологічно, а парадигмально. Найбільш яскраво парадигмальну суть синтезу висвітлив у своєму нарисі Микола Реріх: «Від найвищих представників духовного світу до найнижчих представників світу матеріалістичного – всі погодяться з тим, що без синтетичного співробітництва жодна справа не може бути доведена до кінця... Жодне відокремлення, жоден шовінізм не дасть того прогресу, який досягається синтезом» [66, с. 27]. Все це означає, що подальший науковий успіх політології стане реальним лише у випадку залучення антропологічного підходу поряд з підходом інституційним. Разом із тим, і щодо антропологічного підходу взагалі та політичної антропології зокрема реріхівське тлумачення синтезу має бути застосоване якомога повніше. Політична антропологія не може виконувати вузькі націоналістичні завдання. Націоналізм, як і демократія чи лібералізм вузькі для мети політичної антропології. Держава має розбудовуватись синтетично, тобто комплекс позитивних традицій повинен постійно взаємодіяти з новими реаліями антрополандшафту, продукувати нові традиції, використовувати для цього найгрунтовніші методи психологічного впливу і контролю.

Політична антропологія як проект та ідеологія.

Завдання сучасної політичної науки полягає у створенні надійної парадигми для успішного функціонування кожної окремої держави. Політологія – це не лише попередній чи контекстуальний аналіз політичних практик сьогодення, але і принципово новий підхід до системного мислення. Мета політичної науки – позитивне обґрунтування державотворення і систематизація досвіду державотворців.

Політологія повинна завжди бути направлена на забезпечення інтересів конкретної держави, а не політичних партій чи окремих особистостей. У цьому контексті, політологія залежна від юриспруденції. Право завжди супроводжує політику. Саме сфера публічного права дає нам найкращий матеріал для політологічного аналізу, узагальнень і висновків. Це стосується також історії. Політика та історія – це безперервні процеси, важливою точкою дотику яких є право.

Базовою особливістю сучасної політичної науки є конфлікт між інституційним та антропологічним підходами. При цьому, в сучасній пострадянській політології домінує інституційний підхід, що продиктовано посиленням наукового впливу англосаксонських шкіл. Сучасний інституціоналізм є наслідком поглибленого інтересу західноєвропейських вчених XIX–XX століть до позитивізму та матеріалізму. Його особливість полягає в ототоженні політичної діяльності та політичних інституцій. Останніми вважаються державні установи, політичні партії. Сьогодні прийнято додавати до переліку політичних інституцій також і громадянське суспільство. Очевидно, що в межах цієї концепції політологів цікавить передусім зв'язок політичних інститутів між собою. Цей зв'язок і визнається політичною діяльністю.

Антропологічний підхід стоїть на інших позиціях. Для нього важливий не зв'язок між інститутами, а пряма взаємодія держави та людини. Психологічний, культурологічний і духовний фактори відіграють тут першу роль. Суть «антропологічності» загалом полягає в людиноцентричності або людиномірності. Це означає, що політичний процес передусім характеризується як позитивне чи негативне вирішення людських проблем.

Ми маємо не просто підкреслити значущість антропологічного підходу, але підготувати умови для об'єднання двох підходів в одну теоретико-методологічну систему, що буде працювати передусім на благо держави та людини. Для цього нам потрібно перейти на платформу політичної антропології, що однаково важлива як для політичної науки, так і для ряду наук юридичних – теорії держави та права, конституційного права.

Політична антропологія має багатоаспектний характер. Вона ґрунтується на багатьох ідейно-філософських платформах і не може залежати від конкретної еволюції одного напрямку. Ми пропонуємо визначити політичну антропологію як вчення про ідейний та ідеологічний розвиток традиційних форм політичного устрою в історичному процесі, що мають безпосереднє відношення до сучасного стану політичної практики на рівні етносу та держави. Політична антропологія пропонує розглядати етнос невід'ємно від держави. При цьому, держава виходить на перше місце у політико-антропологічному дискурсі.

Політична антропологія – це водночас вчення, метод і стан. Жорж Баландьє писав: «Політична антропологія постає одночасно як проект – вельми давній, але завжди актуальний, – і як спеціалізація антропологічного дослідження, що виникла досить пізно. В якості проекту вона забезпечує подолання меж, притаманних партикулярному досвідові й окремим політичним доктринам. Таким чином вона прагне закласти підвалини науки про політичне, розглядаючи людину в формі homo politicus і шукаючи властивості, спільні для всього історичного й географічного розмаїття політичних організацій (суспільства)» [1, с. 13]. Політична антропологія як проект дозволяє нам говорити про можливість створення синтетичного знання. Наприклад, Й. Ціглер називає політичну антропологію «компаративним дослідженням форм буття й типів політичної організації в сьогоденному світі». Дослідження сучасності завжди передбачає вивчення історичного процесу та географічного контексту. Отже, те, що Ж. Баландьє називає проектом, можна визначити як філософську доктрину.

Політична антропологія – це доктрина позитивної або негативної взаємодії людини і традиції, що безперервно супроводжує життя етносів та держав. Головна універсальна цінність політичної антропології – це людина. В свою чергу, політична антропологія не може сама бути використана як універсальна доктрина для всіх народів і країн. Її сутність та специфіка якраз і полягає в абсолютній контекстуалізації. Так, політико-антропологічна характеристика українського етносу буде кардинально відрізнятися від такої ж характеристики італійського етносу. Однак, методологічний інструментарій буде подібним. Кожному політичному антропологу необхідно керуватись у своїх дослідженнях певною схемою. Відштовхуватись потрібно від людини. Спільноти людей утворюються внаслідок неповторного впливу на життєдіяльність окремих індивідів сукупності клімато-географічних факторів. Географічна детермінація суспільного життя викликає формування спільного економічного базису (висловлюючись мовою марксистів). Однак, закріплення цього базису відбувається шляхом вироблення єдиного світогляду і в подальшому – ментальності. Так з'являється етнічна психологія. Вона є головною передумовою формування етнічних спільностей. Етнічна психологія еволюціонує на генетичному рівні через постійне вдосконалення та успадкування комплексу традицій. Існують позитивні традиції – ті, що призводять до одержавлення етносу і негативні традиції – такі, що перешкоджають нормальному функціонуванню держави. Дослідження позитивних і негативних традицій в історичному розрізі та їхнє виокремлення в сучасному політичному житті кожного окремого етнічного організму і є доктринальним завданням політичної антропології.

Мета цього вчення має практичний характер. Політична антропологія повинна розвиватись науково для втілення своїх принципів у майбутній політичній діяльності. Головною метою практичного втілення теоретичних напрацювань антропології, на наш погляд, є виокремлення та усунення негативних традицій етнополітичного життя і максимальне підсилення традицій позитивних. У цьому контексті, політична антропологія зможе перейти із сфери доктринальної у сферу ідеологічну.

Отже, розшифровуючи поняття «проекту» Ж. Баландьє ми можемо назвати політичну антропологію водночас «науковим проектом», «доктринальним проектом» та «ідеологічним проектом».

З наукової точки зору, політична антропологія як вчення виступає складовою частиною соціально-культурної антропології. Ми пропонували визначати її як «субдисципліну соціокультурної антропології». Ж. Баландьє також писав, що «політична антропологія – досить пізно сформована галузь антропології соціальної» [1, с. 11]. Разом із тим, правильно відносити політичну антропологію до наукової сфери політології. В будь-якому разі, ми можемо її назвати «вченням». Це поняття, на наш погляд, буде найбільш підходящим.

З доктринальної точки зору, політична антропологія як вчення набуває парадигмального характеру. Вона перетворюється у філософський напрям, що охоплює мислення та світогляд науковця. Доктринальне застосування цього вчення переходить в ідейно-політичну площину традиціоналізму і стає для останнього найкращим науковим ґрунтом.

З ідеологічної точки зору, політична антропологія живить не політичні ідеї, а державотворчу практику.

Головна мета політичної антропології і як вчення, і як доктрини – практикувати управління державою. В перспективі, політична антропологія зможе перетворитись у модель державного управління.

Отже, запропонований нами проект – перехід від пізнання до творення, трансформація теорії у практику. Користуючись утопічними категоріями, ми можемо назвати політичну антропологію проектом управління нашою історією. В свою чергу, Ж. Баландьє називає політичну антропологію «новим політичним прочитанням наших власних суспільств» [1, с. 7].

Говорячи про політичну антропологію як проект, Ж. Баландьє писав: «В цьому сенсі вона присутня вже в Політиці Арістотеля, який розглядає людську істоту як істоту природно політичну і має на меті швидше відкриття закону, ніж визначення найкращого мислимого устрою для будь-якої можливої держави» [1, с. 13]. Важливо враховувати, що закон як юридична форма і традиційний зміст виконує дуже важливу роль у становленні держави. Ще Арістотель розумів потребу звичаєвого права. Воно слугує невичерпним джерелом державної традиції. Важливим аспектом дослідження традицій, зокрема традицій взаємодії людини та держави, є аналіз зовнішніх атрибутів. Р. Лаві називає такі зовнішні прояви політичного – репрезентаціями. Ж. Баландьє називає їх політичною антропологією як спеціалізацією.

Так чи інакше, але політична антропологія і досі залишається саме проектом, що чекає на свою реалізацію. Дослідження та контекстуалізація політичної антропології кожного окремого етнічного чи державного організму є нагальною вимогою часу.

Все вищесказане з приводу визначення політичної антропології, її наукового змісту та методологічної сутності приводить нас до можливості її ідеологічної інтерпретації. Кожен етнос, з позицій власної позитивної традиції, опираючись на політичну антропологію, може розробити свою неповторну ідеологію державотворення і планову стратегію державного управління. Такі ідеології і стратегії ми для зручності назвемо одним терміном – «традиціоналізм».

Ми не вбачаємо нічого поганого у науковому обґрунтуванні політичних ідеологій. Закиди щодо структурної відповідності марксизму-ленінізму можна спокійно відкинути на основі багатьох інших прикладів справді вдалого функціонування системи державного управління в тісному взаємозв'язку з певними філософськими системами. Найбільш яскравий етноісторичний матеріал з цього приводу міститься у працях Л. М. Гумільова – «Давня Русь та Великий Степ», «Етногенез і біосфера Землі», «Географія етносу в історичний період». Такими прикладами ми можемо вважати Китай – Середнє царство з його використанням філософської системи конфуціанства у державницькому менеджменті, Персидську імперію на різних етапах її розвитку з постійними філософсько-світоглядними трансформаціями зороастризму і мітраїзму, Індію з її агресивним індуїзмом. В будь-якому разі, сучасні Китай, Індія та Іран мають найдавніші у світовій історії традиції власної державності, неповторні правові системи і продовжують успішно творити свої цивілізації незалежно від тенденцій вестернізації і глобалізації [12; 13].

Доктрина конфуціанства у синтезі з капіталізмом і соціалізмом продовжує забезпечувати Китаю його

окремий і дуже успішний цивілізаційний шлях. Міжнародно-правовій стороні цього явища ми присвятили окрему статтю в журналі «Підприємництво, господарство і право» [62, с. 56–60]. Чому ж нам не взяти приклад з такого потягу до плекання власної цивілізації? Досліджуючи політичну антропологію, ми дбаємо, перш за все, про вироблення власного українського політичного та геополітичного шляху. Для цього нам потрібно дослідити та проаналізувати базові традиції українського державотворення та їх соціально-психологічне відображення у політичних процесах сьогодення.

Три розділи політичної антропології. Маючи досвід політико-антропологічного аналізу Скіфської та Сарматської держав (див. нашу статтю в співавторстві з проф. Ф. М. Кирилюком на сторінках 112-го випуску «Гілея»), зазначимо, що саме українське державотворення починається не в контексті початку української етнічної історії, а після створення першої держави з українським обличчям. Першою такою державою стала Київська Русь. Отже, коли мова йде про аналіз до Київської Русі, то його варто розуміти як політичну антропологію етнічного організму, тоді як Київська Русь, Галицько-Волинське князівство, Велике Князівство Литовське, Річ Посполита, Військо Запорозьке, українські державні формування ХХ–ХХІ століття (Українська Народна Республіка, Західно-Українська Народна Республіка, Кримська Народна Республіка, Гуцульська республіка, Карпатська Україна, Українська Самостійна Соборна Держава, Українська Радянська Соціалістична Республіка, незалежна Україна) виступають об'єктами політичної антропології державного організму. Окрему природу має юриспруденція, що виступає дослідницьким об'єктом політичної антропології права.

Таким чином, на прикладі дослідження української історії ми можемо виокремити три базові парадигми – розділи політичної антропології: 1) політична антропологія етнічних організмів; 2) політична антропологія державних організмів; 3) політична антропологія права. Сприйняття політичної антропології як ідеологічного, ієрархічного та психологізованого вчення про спадково-генетичну передачу та сучасне відображення традиційних форм політичного та юридичного устрою дозволяє як соціокультурним антропологам, так і політологам аналізувати як конкретні дані психологічної історії етнічного організму, так і пам'ятки історіософії та історіографії тієї чи іншої народності, нації, фокусуючи увагу на синтетичному узагальненні поглядів найрізноманітніших істориків, філософів, політологів. Безумовно, що здійснення такого об'ємного синтезу може бути забезпечене лише перехресним використанням даних і методів усіх наявних гуманітарних наук. Якщо мова йде про спектр наук антропологічних, то теоретичні витоки і фактичний матеріал для наших узагальнень слід шукати в структурі історичної та юридичної антропології. В цьому контексті, ми бачимо чіткий вияв інтегративного характеру науки про людину.

Співвідношення політичної антропології і антропології права заслуговує на окреме монографічне висвітлення. Обидва вчення знаходяться у тісній взаємодії одне з одним і зосереджують свою увагу на однакових категоріях – «державна», «етнос», «традиція». Однак, для антропології права, на наш погляд, більш притаманним є вивчення звичаєвого права в його етнопсихологічній еволюції.

Наприклад, психологічна трансформація застосування норм звичаєвого права під час прийняття українцями християнства в епоху Київської Русі, є проблематикою антропологічною, тоді як вплив християнства на еволюцію політичного устрою Київської Русі – політико-антропологічна тема. Юридична антропологія вивчає психологічний розвиток морально-правової аксіології та звичаєве право як прообраз цивільних, аграрно-майнових і господарських правовідносин. Антропологія права досліджує етнопсихологічні та соціоморальні витоки приватного права, тоді як політична антропологія є вченням про політичний устрій і публічне право. В будь-якому разі, політична антропологія має величезне значення для юриспруденції. Ми неодноразово підкресливали, що аналіз традиційних форм політичного устрою є невід'ємною складовою історико-генетичного підходу до тлумачення публічного права. В рамках нашого твердження заслуговують на наукове виокремлення три нові дослідницькі проблематики: 1) політична антропологія конституційного права; 2) політична антропологія адміністративного права; 3) політична антропологія міжнародного права. Ці проблематики мають стати структурними підрозділами політичної антропології права – третьою базовою парадигми досліджуваного нами вчення [31, с. 141–142].

Схема політико-антропологічних досліджень має базуватись на актуальності та ідеологічній обґрунтованості обраної тематики. В будь-якому разі, політична антропологія опирається на досвід цивілізаційної історіософії. Вивчаючи політичну антропологію українського етносу, української держави чи українського права ми повинні вникнути в загальний хід подій – логіку історичного процесу на геополітичному рівні.

Таким чином, можемо узагальнити теоретико-методологічну базу політичної антропології. Остання, як одночасно політологічне та соціокультурно-антропологічне вчення, вивчає спадково-генетичну трансформацію традицій як системного підґрунтя політичної культури етносу і держави. Політична антропологія заглиблюється в історичний процес і саме в ньому шукає базу для своїх висновків. Для того, щоб виявити характер залучення етнопсихологічних традицій в сучасному політичному житті, нам потрібно комплексно проаналізувати етнічну історію, етногенез, психологічну та політичну історію.

Три базові парадигми політичної антропології (політична антропологія етнічних організмів, політична антропологія державних організмів, політична антропологія права) вивчають історичний процес. Отже, політична антропологія є вченням про взаємозв'язок історичного процесу та сучасності, мета якого – проектування майбутнього.

Геополітична методологія: між геолого-географічним детермінізмом та етнічною психологією. Як ми вже зазначали, вивчення історичного процесу політичними антропологами має стати геополітично орієнтованим. У статті «Геополітика світового конституціоналізму», ми вже підкреслили визначальну роль етнопсихологічних традицій для геополітики. Ми побудували наступну схему: традиція визначає культурно-цивілізаційне відокремлення чи інтеграцію досліджуваного етносу, тоді як характер залученості традиціоналізму до будівництва держави формує принципи геополітичної орієнтації країни [60,

с. 46]. Так з'являється цивілізаційна кон'юнктура системи міжнародних відносин.

Сучасна геополітика потребує політичної антропології. Саме на політико-антропологічному аналізі можуть базуватись сучасні геополітичні узагальнення та цивілізаційні закономірності еволюції міжнародних відносин. Політичну антропологію, в свою чергу, ми також можемо назвати геополітично детермінованим вченням. При цьому, варто підкреслити, що будь-які намагання побудувати конкретну схему історичного процесу мають геополітичну зумовленість. Геополітика базується на двох складових: теорії географічного детермінізму та природно-географічній концепції. Антропологічний підхід Л. М. Гумільова дозволяє нам об'єднати ці складові в єдиний біосферний чинник політичної антропології.

Лев Гумільов характеризує поняття «біосфера» наступним чином: «Біосфера – термін, введений в науку В. І. Вернадським, означає одну з оболонок Землі, що включає в себе крім сукупності живих організмів всі плоди їхньої колишньої життєдіяльності: ґрунти, осадові породи, вільний кислород атмосфери. Таким чином, встановлені зв'язки етногенезу з біохімічними процесами біосфери не «біологізм», як вважають деякі мої опоненти, а скоріше «географізм», хоча і такий «ярлик» навряд чи тактовний, адже все, що є на поверхні Землі, так чи інакше входить у сферу географії – або фізичної, або економічної, або історичної» [13, с. 22].

Людина – об'єкт географічних студій як дихотомічний суб'єкт і об'єкт біосфери. Біосфера Землі базується на існуванні мозаїки геоландшафтів. Різноманіття геоландшафтів формує відокремлені за своїм географічним середовищем людські спільноти. Так відбувається зародження соціального життя. Під впливом кліматогеографічних факторів новонароджені племена – людські суспільства перетворюються в специфічний шар біосфери – антропологічний ландшафт. Геологічна роль антропологічного ландшафту величезна. Людські спільноти здійснюють геологічні перевороти малого масштабу. Саме на цьому етапі антропологічний ландшафт перетворюється в мозаїку (аналогічну геоландшафту) під назвою етноландшафт.

Л. С. Берг дає наступне визначення ландшафту: «ділянка земної поверхні, якісно відмінна від інших ділянок, оточена природними кордонами, що представляє особливу цілісну та взаємообумовлену закономірну сукупність предметів і явищ, котра типово виражена на значному просторі та нерозривно пов'язана у всіх відношеннях з ландшафтною оболонкою» [3, с. 455]. Л. С. Берг, видатний географ, яскравий представник географічного детермінізму ХХ століття, став засновником хрономічного принципу еволюції. По суті, Л. С. Берг вдихнув нові сили в еволюційну біологію, пов'язуючи її напряму з досягненнями соціології. Він підкреслював: «Географічний ландшафт впливає на організм примусово, змушуючи всіх особин варіювати в певному напрямку, наскільки це допускає організація виду. Тундра, ліс, степ, пустеля, гори, водне середовище, життя на островах і т.д. – все це накладає особливий відбиток на організми. Ті види, що в стані пристосуватись, повинні переселитись на інший географічний ландшафт або вимерти» [3, с. 180–181]. Наведена цитата найбільш яскраво характеризує хрономічний принцип Л. С. Берга.

Згідно з Бергом, людська життєдіяльність є процесом перманентного пристосування. Соматична адаптація

людини може бути фізіологічною (на індивідуальному рівні), біологічною (на видовому рівні) та генетичною (на спадковому рівні). Психічна адаптація людини є результатом індивідуальної, колективної і також генетичної адаптацій. Психосоматичний адаптаційний комплекс поєднує політичну антропологію з медичною (клінічною) психологією. Для політичної антропології надзвичайно важливим фактором є адаптація людини до певної культури, адаптація індивіда в етноландшафті. По суті, процес політичної діяльності також має всі ознаки стану перманентної адаптації до нової дійсності. Еволюція змушує кожного з нас постійно адаптуватись. Адаптація означає не лише вплив кліматогеографічних факторів на життя людини, але і вплив людини на природу. Л. М. Гумільов зазначав, що ставити питання потрібно «не тільки як впливає географічне середовище на людей, але і в якому ступені люди є складовою частиною тієї оболонки Землі, котра нині іменується біосферою» [13, с. 30].

Сприйняття хрономічного принципу Л. С. Берга стало характерною рисою і для відомого російського історика, філософа, теоретика євразійства Г. В. Вернадського. Останній перетворив хрономічний принцип у власну концепцію «місцерозвитку», що була прив'язана до Євразії як цивілізаційної цілісності. Вернадський пише: «Не випадковий зв'язок народу з державою, котра цей народ організує, і з простором, який цей народ освоює, з його місцерозвитком» [6, с. 5]. Головними елементами історичного процесу взагалі Г. Вернадський називає: «а) ступінь тиску народності на оточуюче середовище; б) ступінь спротиву, що протиставляється народності навколишнім середовищем» [6, с. 6]. Основа його політико-географічного аналізу охарактеризована наступним чином: «Під місцерозвитком людських суспільств ми розуміємо певне географічне середовище, що накладає відбиток своїх особливостей на людське співжиття, котре розвивається у цьому середовищі. Соціально-історичне середовище і географічна обстановка зливаються в одне ціле, взаємно впливаючи одне на одного. В різні історичні періоди і при різних ступенях культури людських суспільств різна сукупність соціально-історичних та географічних ознак утворює різні місцерозвитки у межах тієї самої географічної території» [6, с. 10].

Лев Гумільов підкреслює: «Оскільки всі явища етногенезу відбуваються на поверхні Землі в тих чи інших географічних умовах, то обов'язково виникає питання про роль ландшафту як фактора, що надає економічні можливості природно оформленим людським колективам – етносам. Однак поєднання історії з географією для нашої проблеми недостатньо, тому що мова йде про живі організми, котрі, як відомо, завжди знаходяться або в стані еволюції, або інволюції, або мотоморфізму (внутрішньовидової стабільності) і взаємодіють з іншими живими організмами, утворюючи такі спільноти як геобіоценози» [13, с. 28]. Отож, говорячи про етноландшафт як специфічне місце конкретного етносу в біосфері, ми повинні сприйняти і природниче визначення етносу та етногенезу, що було запропоноване Гумільовим: «етнос – специфічна форма існування виду *Homo sapiens*, а етногенез – локальний варіант внутрішньовидового формоутворення, що визначається поєднанням історичного і хрономічного (ландшафтного) факторів» [13, с. 28].

Геологічна функція людини проявляється лише в колективній життєдіяльності. Геологічні перетворення людиною навколишнього середовища можливі лише за умови побудови соціального життя. Таким чином, соціалізація людини залежить від потреби здійснення останньою геологічної функції. Так, під тиском геологічної функції та клімато-географічних чинників виникає колективна психологія. Мова йде першопочатково про колективну психологію племені, раннього соціального об'єднання. Характер біосферної взаємодії між ранніми соціальними об'єднаннями та перехресними геолого-географічними впливами призводить до диференціації первісного людства на основі колективно-психологічних відмінностей. Так виникають племена, що продукують власну, неповторну соціальну психологію. Наявність неповторної соціальної психології призводить до появи етноландшафтів. Людина первісна перетворюється в людину етнічну.

Найперші дослідження в галузі політичної антропології (того ж таки Жоржа Баландьє) демонструють нам, що вчені йшли загалом правильним шляхом. У середині ХХ століття політичну антропологію було прийнято розуміти як етнодетерміноване вчення про політичне мислення і традиції первісних культур. Антропологи ХХ століття шукали витоки сучасності в первіснообщинному ладі, звертаючи свою увагу переважно на племена Африки, Австралії та Океанії. Ці племена у переважній своїй більшості залишилися на етапі переходу між людиною первісною та людиною етнічною. Вони є носіями детермінованої геолого-географічно соціальної психології, але ще не виступають продуцентами етнічної психології. Цей перехід від соціальної психології до психології етнічної став моментом народження етносів та закріплення за останніми природних середовищ – етноландшафтів.

Л. М. Гумільов писав: «Дослідження, присвячені встановленню функціонального зв'язку явищ фізичної географії і палеоетнології на матеріалі історії Центральної Азії та археології низин Волги, дозволили зробити три висновки. 1. Історична доля етносу, що є результатом його діяльності, безпосередньо пов'язана з динамічним станом зміщаючого ландшафту. 2. Археологічна культура даного етносу, представляюча собою кристалізований слід його історичної долі, відображає палеогеографічний стан ландшафту в епоху, що піддається абсолютному датуванню. 3. Поєднання історичних та археологічних матеріалів дозволяє судити про характер даного зміщаючого ландшафту в ту чи іншу епоху, відповідно, і про характер його змін» [13, с. 24].

Соціальна психологія первісних людей містить лише натяк на сучасну систему політичної самоорганізації. Однак, саме на етапі первіснообщинного ладу були закладені вектори еволюції політичної культури для кожного окремого етносу. Перехід від племінного мислення до етнічного (головним чином, етноландшафтною) самоідентифікації зумовив необхідність державного будівництва. Отже, держава – це продукт етнічної психології. Які особливості конкретної етнічної психології, такий і формат розвитку державного організму. Особливість етноландшафту якраз і полягає в диференціації племен за ранньодержавними об'єднаннями. Такі об'єднання та військово-політичні союзи поступово виокремлюють в системі етнічної психології психологію політичну (вже на

свідомому рівні). В момент появи політичної психології як складової частини етнічного світогляду, можна казати про завершення етногенетичного переходу від «племені» до «етносу» [2; 14; 17].

Етнос є категорією природною, важливою частиною біосфери. Сформований етнос відрізняється від племені наявністю структурованої на свідомому та підсвідомому рівнях етнічної психології із виокремленою політичною психологією. Під впливом системи міфорелігійного світогляду, що тісно прив'язаний до певного етноландшафту, виникає державна організація. Формування держави в сучасному розумінні цього слова завершується на етапі відокремлення релігійної та юридичної самосвідомості. Правосвідомість і звичаєве право є похідними категоріями міфорелігійного світогляду. Їхня диференціація маніфестує народження держави [7; 8].

Держава – це відображення етноландшафту. Поява держави направляє процес етногенезу в продуктивне русло економічного розвитку. Для державної самоорганізації етносу характерні поява економічної та юридичної психології. Саме в лоні останніх закінчується період створення політичної культури. В момент появи цілісної, системної, опертої на релігію та право, політичної культури етнос перетворюється в народність.

Економічна психологія – базова передумова проходження етносу на нову стадію етногенезу. Економічний розвиток також є детермінованим географічно. Фактор економічних зв'язків на фоні певного геололандшафту слугує важливим чинником у процесі формування як племені, так і етносу. Однак, перехід природної людської спільності від етносу до народності означає соціальну структурованість останньої. Класовий поділ виступає основою народності. Саме в руслі класового розподілу народності протікає поява нової психології – громадянської [46; 52; 55].

Громадянська самоідентифікація, самоусвідомлення етнофорами (носіями етнічної ідентичності) себе як членів громадянської спільноти є найважливішими чинниками для переходу процесу державного будівництва на якісно новий рівень. Держави стають національними. Громадянський світогляд перетворює народність в націю [16]. Так досягається найвищий природний рівень етногенезу.

При побудові власної національної держави та оформленні на базі цієї держави нації постає надскладне завдання перед політикою. Історичний процес циклічний і фазовий. За фазою найвищого підйому завжди наступає фаза падіння. З точки зору біологічної еволюції та вчення про біосферу ця гіпотеза найбільш вдало виведена Л. М. Гумільовим. Перед політикою фази підйому постає нова мета – вберегти побудоване від закономірної руйнації. Ця мета і є підґрунтям практичного застосування політичної антропології.

Політична антропологія, як ми її розуміємо, має бути спрямована на побудову національної держави та її подальшу трансформацію задля уникнення еволюційних криз. Етнологія виокремлює племена, етноси, народності та нації як етнічні організми. Політична антропологія, задля успішного виконання своєї мети, має розділити також націю – на етнографічну та політичну. Політична антропологія пропонує ідеал етногенезу – політичну націю, що буде базуватись вже не на принципах етнічної психології, а на основі державної психології. Ознака

політичної нації – піднесення інтересів держави понад будь-які інші інтереси. Держава має стати найвищою цінністю. Саме шлях від зародження політичної самоорганізації до аксіологічного вивіщення держави в контексті етнічної історії є розгорнутим предметом політичної антропології.

Визначальне значення біосферного чинника для сучасних еволюційно-генетичних досліджень у сфері політики та права ми підкреслили на XII З'їзді Українського географічного товариства. Так, Л. М. Гумільов вважав етнологію результатом «поєднання історії з географією» [13, с. 25]. Ми ж називаємо політичну антропологію «поєднанням політології з географією». Методологічна база такої функції і ролі політичної антропології, на наш погляд, була закладена П. М. Савицьким у статті «Геополітичні замітки з російської історії» [6, с. 292–331]. Вищеназвана праця аналізує конкретне співвідношення між географічним середовищем та державними організаціями на теренах Євразії. Цікаве для нас і визначення Савицьким геополітики: «Геополітикою називається наука про географічне розповсюдження та географічний характер політичних об'єднань (держав)» [6, с. 292].

Видатний історик С. М. Соловійов у праці «Спостереження за історичним життям народів» підкреслює: «Найперше питання в історії кожного народу: де живе народ? Сильний вплив місцевості, її природних умов на життя народу не потребує дискусій, однак, ми вже сказали, що тут варто уникати односторонності. Якщо народ, особливо у своєму первісному стані, сильно підкоряється природним умовам заселеної ним місцевості, то з поступовим розвитком його духовних сил помітна зворотна дія, зміна природних умов під впливом народної діяльності (те, що ми назвали геологічною функцією людських спільнот – В. М.): місця непрохідні перетворюються в прохідні, шляхи незручні стають зручними, простір зменшується, зсушуються болота, рідкі ліси, з'являються нові рослини, тварини, колишні тварини зникають, клімат міняється. Природні умови продовжують діяти, але це вже інші природні умови, на котрі вплинула людина» [67, с. 6–7]. Можемо сказати, що до розуміння існування антрополандшафту прийшов ще С. М. Соловійов, який насправді зовсім не був прихильником географічного детермінізму [68].

Основа етнічної історії з С. М. Соловійовим – це рух [67, с. 8–9]. Він пише: «Ми сказали, що крім впливу особистої природи родоначальника (міфополітичний фактор! – В. М.) та природи країни велика кількість інших умов виявляє більш чи менш сильний вплив на складання образу народного. Тут важливе місце займає рух народу, чи починає народ виконувати свою історичну роль сильного руху, чи історія застає його під час довготривалого перебування на одному й тому ж місці, без особливих потягів до руху. Рух розвиває сили народу через спільне подолання небезпек і перепон, вселяє відвагу, розширює його горизонт, виробляє саме такий вплив на людські колективи, який здійснює подорож на окрему людину, розвиваючи її розумові сили знайомством з різноманіттям країн та народів» [67, с. 8–9].

Отож, з точки зору геополітики для політичної антропології важливе значення відіграють категорії «місцерозвиток» і «рух». Державність етносу може бути успішною лише за умов наявності власного постійного

місцерозвитку та поєднання його з перманентним рухом. Саме місцерозвиток і рух кооперують між собою етнічні організми в суперетносі (за Л. М. Гумільовим), культурні імперії (за Г. В. Вернадським) чи цивілізації (за С. М. Соловійовим). Так, поєднання місцерозвитку з рухом на християнській основі перетворило Римську імперію в західну цивілізацію – Європу, що в подальшому диференціювалась на протестантський і римо-католицький світи. На поєднанні візантійського місцерозвитку (ойкумени) із кочівницьким рухом виникла середина цивілізація – Євразія (складається з православно-візантійського, тюркського, угро-фінського та мусульманського світів). Взаємодія специфічних місцерозвитків з рухами витворила такі цивілізаційні сили як Китай, Індія, Персидський світ.

Цікавим для політичної антропології явищем виступає наявність перехідних зон між цивілізаціями. Так, Україна знаходиться на перетині Європи та Євразії, сполучаючи у соціальній психології свого населення одночасно римо-католицькі, православні, тюркські і мусульманські впливи. Український місцерозвиток – це перехрестя цивілізацій. Отже, перебуваючи на такому перехресті українці мають усвідомити всі вигоди свого становища. Україна і географічно (своїм геоландшафтом та етноландшафтом), і психологічно (на рівні етнічної та соціальної психології її населення), і етногенетично (як місце руху та співжиття слов'ян та тюрків) є особливим державним утворенням між Європою та Азією. Отож, подальший рух українців, їхня роль та функція у світовій історії мають отримати відповідний особливий сенс.

Узагальнення. Виходячи з усього вищезначеного, можемо нарешті запропонувати цілісну структуру політичної антропології:

1) Політична антропологія – це вчення про ідейний та ідеологічний розвиток традиційних форм політичного устрою в історичному процесі, що мають безпосереднє відношення до сучасного стану політичної практики на рівні етносу та держави. Політична антропологія – це водночас субдисципліна політології і соціокультурної антропології, що вивчає традиційні для будь-якого етносу та суспільства форми політичної культури через дослідження політико-правового устрою на прикладі, як примітивних, так і розвинутих спільнот. Перехресне застосування методів політології, соціокультурної антропології, історії, етнології, соціології, психології та географії дозволяє політичній антропології виконувати важливу функцію моделювання майбутнього політичного процесу у певному соціоетнічному середовищі. Предмет політичної антропології – це генетична передача та психологічна трансформація традиції як основи політичної культури етносу. Шлях від зародження політичної самоорганізації до аксіологічного вивіщення держави в контексті етнічної історії є розгорнутим предметом політичної антропології. Об'єкт політичної антропології – людина політична, як носій етнічної, громадянської і класової ідентичності. Політична антропологія сприймає людину політичну як психобіологічний засіб подальшої передачі традиції.

2) Політична антропологія складається з трьох основних розділів – політичної антропології етнічних організмів, політичної антропології державних організмів та політичної антропології права. В усіх трьох розділах найважливішу функцію відіграють геополітична та

етнопсихологічна методології. Політична антропологія користується формулою «через вивчення психіки до проєктування політики». Дослідження етнічних організмів спирається на вивчення психогенетичного успадкування політичних традицій в етнічній психології. Аналіз державних організмів є відображенням застосування психогенетичного успадкованих традицій у державотворчих процесах, що супроводжували історію кожного окремого етносу. В свою чергу, політична антропологія права має на меті дослідити юридичний традиціоналізм через історичне вивчення публічного права.

Список використаних джерел

1. Балансьє Жорж. Політична антропологія / Жорж Балансьє. – Київ: Альтерпрес, 2002. – 252 с.
2. Берг Л. С. Номогенез / Л. С. Берг. – Петроград, 1922. – 306 с.
3. Берг Л. С. Клімат і життя / Л. С. Берг. – М., 1947. – 196 с.
4. Брайчевський М. Ю. Суспільно-політичні рухи в Київській Русі / М. Ю. Брайчевський. Вибране. Т.1. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2009. – 720 с.
5. Бучинський І. Е. Очерки климата Русской равнины в историческую эпоху / И. Е. Бучинский. – Л., 1957. – 88 с.
6. Вернадский Г. Начертание русской истории / Г. В. Вернадский. – М.: Алгоритм, 2008. – 336 с.
7. Вівчарик М. М. Україна: від етносу до нації / М. М. Вівчарик. – Київ: Вища школа, 2004. – 239 с.
8. Вовк Х. Студії з української етнографії та антропології / Х. Вовк. – К., 1995. – 336 с.
9. Грушевський М. С. Історія України–Руси: том 1 / М. С. Грушевський. – К.: Наукова думка, 1991. – 650 с.
10. Гумилев Л. Н. О соотношении природы и общества согласно данным исторической географии и этнологии / Л. Н. Гумилев // Вестник Ленинградского Государственного Университета. – 1970. – №24. – С.39–49.
11. Гумилев Л. Н. Биосфера и импульсы сознания / Л. Н. Гумилев // Природа. – 1978. – №12. – С.97–105.
12. Гумилев Л. Н. Древняя Русь и Великая Степь / Л. Гумилев. – М.: Айрис–пресс, 2011. – 736 с.
13. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли / Л. Н. Гумилев. – М.: Айрис–пресс, 2012. – 560 с.
14. Данилюк І. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико–теоретичний вимір / І. Данилюк. – К., 2010. – 432 с.
15. Дерягина М. А. Эволюционная антропология: биологические и культурные аспекты / М. А. Дерягина. – М., 2003. – 208 с.
16. Камінський А. С. Історія Речі Посполитої як історія багатьох народів, 1505–1795. Громадяни, їхня держава, суспільство, культура / А. С. Камінський. – Київ: Наш час, 2011. – 263 с.
17. Кикешев Н. И. Истоки славянской цивилизации / Н. И. Кикешев. – М.: Институт русской цивилизации, 2016. – 912 с.
18. Кирилюк Ф. М. Політологія Нової доби / Ф. М. Кирилюк. – К.: Академія, 2003.
19. Кирилюк Ф. М. Філософія політичної ідеології / Ф. М. Кирилюк. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.
20. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія / Ф. М. Кирилюк. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 564 с.
21. Кирилюк Ф. М. Проблематика антропологічного обґрунтування політичного функціоналізму в Арістотеля / Ф. М. Кирилюк // Політологічне читання «Ціннісний вимір політичного вчення Арістотеля». Збірник матеріалів доповідей. – Київ: КНУ ім. Т. Шевченка; Вінниця: Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова, 2016.
22. Ключевский В. О. Методология русской истории / В. О. Ключевский. Сочинения в девяти томах: том 6. – М.: Мысль, 1989. – С.5–93.
23. Ключевский В. О. Терминология русской истории / В. О. Ключевский. Сочинения в девяти томах: том 6. – М.: Мысль, 1989. – С.94–107.
24. Коршук Р. М. Етнополітологія / Р. М. Коршук. – К.: Алерта, 2011. – 200 с.
25. Лебон Г. Психология народов и масс / Г. Лебон. – Челябинск, 2010. – 379 с.
26. Лубський В. Історія релігій / В. Лубський, В. Козленко, М. Лубська, Г. Севрюков. – К.: Тандем, 2002. – 640 с.
27. Мельник В. М. Володимир Вернадський – перший президент Української Академії Наук / В. М. Мельник // Вісник Студентського Наукового Товариства Інституту історії, етнології та права Вінницького Державного Педагогічного Університету. – 2011. – Вип.10. – С.75–87.
28. Мельник В. М. Етнопсихологічні чинники у практиці клінічного психолога / В. М. Мельник // Матеріали IV міжнародної науково–практичної конференції молодих вчених (17–18 травня 2013 року). – Вінниця: Вінницький Національний Медичний Університет, Рада молодих вчених, 2013. – С.67–68.
29. Мельник В. М. Політична антропологія: нові вектори визначення проблематики і методології / В. М. Мельник // Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітаристики у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти. Збірник наукових праць (за матеріалами VI Міжнародної науково–практичної конференції від 30–31 травня 2013 року). Частина I. – Луганськ: Видавництво Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2013. – С.82–84.
30. Мельник В. М. Концепція протистояння авторитаризму та демократії у контексті сучасної політичної історії / В. М. Мельник // Освіта і наука в Україні. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції 21–22 червня 2013 року. Частина II / Науковий редактор О. Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ: Національна металургійна академія України, «Роял Принт», 2013. – С.123–126.
31. Мельник В. М. Суспільство як правова категорія: теоретичні проблеми юридичної антропології / В. М. Мельник // Матеріали XII Міжнародної науково–практичної інтернет–конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД» 29–30 червня 2013 р. – Переяслав–Хмельницький, 2013. – С.140–142.
32. Мельник В. М. Антропологічна типологія давньоукраїнського населення в етноісторичному контексті / В. М. Мельник // Вісник Вінницького Національного Медичного Університету. Науковий журнал. – 2013. – №2, Т.17. – С.345–357.
33. Мельник В. М. Природно–географічна концепція у соціокультурній та фізичній антропології / В. М. Мельник // Biomedical and Biosocial Anthropology. Scientific journal. – 2013. – №21. – С.230–237.
34. Мельник В. М. Теорія політичної антропології: постановка проблеми / В. М. Мельник // Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти: Збірник наукових праць (за матеріалами VII Міжнародної науково–практичної конференції від 26–27 грудня 2013 року). – Частина I. – Луганськ: Східноукраїнський Національний Університет ім. Володимира Даля, 2013. – С.119–122.
35. Мельник В. М. Політичний стереотип державної влади в українській етнічній свідомості: модель Київської Русі / В. М. Мельник // «Людина віртуальна: нові горизонти»: Збірник наукових праць (за матеріалами міжнародної науково–практичної конференції від 10–11 березня 2014 року). – Луганськ: Східноукраїнський Національний Університет ім. Володимира Даля, 2014.
36. Мельник В. М. Традиціоналістичний підхід у політичній антропології / В. М. Мельник // Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітаристики у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти: Збірник наукових праць (за матеріалами VIII Міжнародної науково–практичної конференції від 30–31 травня 2014 року) / За заг. ред. доктора філософських наук Журби М. А. – Луганськ: Східноукраїнський Національний Університет ім. В. Даля, 2014. – С.130–132.
37. Melnyk V. M. Fundamentals of Anthropological interpretation of the socio-cultural tradition / V. M. Melnyk // «The First International conference on development of sociology and demography in Eurasia». Proceedings of the Conference (October 27, 2014). «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, 2014. – P.3–7.
38. Мельник В. М. Антропологічна філософія політичного традиціоналізму / В. М. Мельник // «Лабіринти реальності»: збірник наукових праць (за матеріалами Міжнародної науково–практичної конференції від 20–21 жовтня 2014 року) / за загальною редакцією д. філос. н. Журби М. А. – Рубіжне: видавництво Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2014. – С.44–46.
39. Мельник В. М. Нация как высшая стадия эволюции этнических организмов: взгляд политического антрополога / В. М. Мельник // «Лабіринти реальності»: збірник наукових праць (за матеріалами Міжнародної науково–практичної конференції від 20–21 жовтня 2014 року) / за загальною редакцією д. філос. н. Журби М. А. – Рубіжне: видавництво Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2014. – С.103–106.

40. Melnyk V. M. Political anthropology of tradition and nation (Ukrainian ethno-historical example) / V. M. Melnyk // «The Third International Congress on Social Sciences and Humanities». Proceedings of the Congress (15 November, 2014). (Section 6: Political science). «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Vienna. 2014. – P.146–155.
41. Мельник В. М. Новый взгляд на теорию политической антропологии / В. М. Мельник // IV Международная научно-практическая конференция: «Отечественная наука в эпоху изменений: постулаты прошлого и теории нового времени» // Национальная Ассоциация Ученых (НАУ). Ежемесячный научный журнал. Раздел «Политические науки» – №4, часть 3. – Екатеринбург, 2014. – С.165–167.
42. Мельник В. М. Традиціоналізм і політична антропологія / В. М. Мельник // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія. Збірник наукових праць. – Одеса: Фенікс, 2014. – Вип.8. – С.123–127.
43. Мельник В. М. Історичні умови становлення християнської ідейної філософії та її цивілізаційне значення для генезису європейської геополітики / В. М. Мельник // «Людина віртуальна: нові горизонти»: Збірник наукових праць (за Матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції від 17–18 березня 2015 року). Присвячується 95-річчю СХУ ім. В. Даля. – Луганськ: Східноукраїнський Національний Університет ім. Володимира Даля, 2015.
44. Мельник В. М. Антропологічні принципи гуманітарної методології / В. М. Мельник // «Людина віртуальна: нові горизонти»: Збірник наукових праць (за Матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції від 17–18 березня 2015 року). Присвячується 95-річчю СХУ ім. В. Даля. – Луганськ: Східноукраїнський Національний Університет ім. Володимира Даля, 2015.
45. Melnyk V. M. Political anthropology of the evolution of ethnic organisms and the notion of nation / V. M. Melnyk // Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету – 2015», 21–22 квітня 2015 року: матеріали доповідей та виступів. – Частина 9. – К.: «Київський університет», 2015. – С.54–56.
46. Мельник В. М. Дослідження етноцентричних ідеологічних систем у політичній антропології / В. М. Мельник // Наукова конференція «Науково-світоглядні та міждисциплінарні проблеми гуманітарного розвитку сучасного суспільства» (2 липня 2015 р.). Матеріали доповідей та виступів. – К.: «Київський університет», 2015. – С.32–35.
47. Мельник В. М. Нариси з теорії соціокультурної антропології / В. М. Мельник. – Вінниця: ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2015. – 552 с.
48. Мельник В. М. Психогенетичний принцип у психологічній антропології та концепція спадкового генетичного духу / В. М. Мельник // Медичний форум: Науковий журнал. – Львів: Львівська медична спільнота, 2015. – №6 (06). – С.80–83.
49. Мельник В. М. Трансформація націоналізму в традиціоналізм: приклад ідеологічної інтерпретації у політичній антропології в контексті державного націоналізму / В. М. Мельник // Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. 4–5 грудня 2015 р. м. Дніпропетровськ – Частина II. – Наук. ред. О. Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. – С.60–62.
50. Мельник В. М. Стратегічні і політичні завдання української географії / В. М. Мельник // Сучасний стан і тенденції розвитку сучасної європейської науки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 10 грудня 2015 р.). – Вінниця: ФОП Рогальська І. О., 2015. – Т.1. – С.10–12.
51. Мельник В. М. Спроба інтерпретації нових наукових принципів політичної географії в антропологічному дискурсі / В. М. Мельник // Сучасний стан і тенденції розвитку сучасної європейської науки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 10 грудня 2015 р.). – Вінниця: ФОП Рогальська І. О., 2015. – Т.2. – С.123–125.
52. Мельник В. М. Тлумачення української економічної системи: соціально-психологічний підхід / В. М. Мельник // Збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» / за ред. А. В. Череп. – Запоріжжя: Видавництво ЗНУ, 2015. – С.57–58.
53. Мельник В. М. Оборонні укріплення міста Вінниці / В. М. Мельник. – Вінниця: ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2015. – 96 с.
54. Мельник В. М. Соціокультурна антропологія як державницька ідейна платформа / В. М. Мельник // Релігія, релігійність, філософія та гуманітаристика у сучасному інформаційному просторі: національні та інтернаціональні аспекти: збірник наукових праць (за матеріалами XI Міжнародної науково-практичної конференції від 29–30 грудня 2015 року) / за заг. ред. д. філос. н. Журби М. А. – Рубіжне: вид-во СХУ ім. В. Даля, 2015. – С.118–120.
55. Мельник В. М. «Український варіант капіталізму»: аналіз і перспективи / В. М. Мельник // Эко. Всероссийский экономический журнал. – 2016. – №3. – С.126–141.
56. Melnyk V. M. Ethnopolitical Essays / V. M. Melnyk. – Saarbrücken: Lambert Academic Publishing, 2016. – 74 p.
57. Мельник В. М. Болівія: політична історія та конституційне право / В. М. Мельник. – Київ: Українська асоціація зовнішньої політики, 2016. – 30 с.
58. Мельник В. М. Етноісторичні аспекти становлення польської нації (Рання етнічна історія поляків) / В. М. Мельник. – Вінниця: Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова, 2016. – 44 с.
59. Мельник В. М. Теорія протистояння сходу і заходу у філософії права / В. М. Мельник // Карпатський правничий часопис. – Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». – 2016. – Вип.11.
60. Мельник В. М. Геополітика світового конституціоналізму / В. М. Мельник // Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету – 2016», 20–21 квітня 2016 р.: матеріали доповідей та виступів. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. – Ч.10. – С.45–47.
61. Мельник В. М. Конституційно-правові механізми регулювання системи державного управління в східноєвропейській транзитивній моделі: загальна геополітична теорія / В. М. Мельник // Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету – 2016», 20–21 квітня 2016 р.: матеріали доповідей та виступів. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. – Ч.10. – С.92–94.
62. Мельник В. М. Нова гео економічна реальність: філософія китайського законодавства у сфері міжнародної торгівлі / В. М. Мельник // Підприємництво, господарство і право. Науково-практичний господарсько-правовий журнал. – 2016. – №1 (239). – С.56–60.
63. Проблематика антропологічного обґрунтування політичного функціоналізму в Арістотеля / В. М. Мельник / Політологічні читання «Ціннісний вимір політичного вчення Арістотеля». Збірник матеріалів доповідей. – Київ: КНУ ім. Т. Шевченка; Вінниця: Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова, 2016.
64. Петрушенко Е. Ф. Значение этнической психологии в антропологической теории / Е. Ф. Петрушенко, В. М. Мельник // Science, Technology and Life – 2014: Proceedings of the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary, 27–28 December 2014. / Editors V. A. Iljuhina, V. I. Zhukovskij, N. P. Ketova, A. M. Galzalieva, G. S. Mal. Electron. txt. d. (13,3 MB). Karlovy Vary: Skleneny Mustek; MCNIP, 2015. – P.1063–1071.
65. Петрушенко О. Ф. Українці та українська мова в Словаччині / О. Ф. Петрушенко, В. М. Мельник. – Вінниця: Друкарня ВНМУ ім. М. І. Пирогова, 2016. – 40 с.
66. Рерих Н. Твердыня пламенная / Н. Рерих. – Рига: Виеда, 1991. – 272 с.
67. Соловьев С. М. Наблюдения над исторической жизнью народов / С. М. Соловьев. – М.: Астрель, 2003. – 511 с.
68. Соловьев С. М. История России с древнейших времен / С. М. Соловьев. – М.: Эксмо, 2008. – 1024 с.
69. Стахів М. Христова Церква в Україні: 988–1596. Нарис історії Української Католицької Церкви / Матвій Стахів. – Львів: Видавниче підприємство «Стрім», 1993. – 586 с.
70. Фромм Э. Вы будете как Боги / Э. Фромм. – М.: АСТ, 2013. – 413 с.

References

- Baland'je Zhorzh. Politychna antropologija / Zhorzh Baland'je. – Kyi'v: Al'terpres, 2002. – 252 s.
- Berg L. S. Nomogenez / L. S. Berg. – Petrograd, 1922. – 306 s.
- Berg L. S. Klimat i zhizn' / L. S. Berg. – M., 1947. – 196 s.
- Brajchevs'kyj M. Ju. Suspil'no-politychni ruhy v Kyi'vs'kij Rusi / M. Ju. Brajchevs'kyj. Vybrane. T.1. – K.: Vydavnyctvo imeni Oleny Teligy, 2009. – 720 s.
- Buchinskij I. E. Oчерки klimata Russkoj ravniny v istoricheskiju jepohu / I. E. Buchinskij. – L., 1957. – 88 s.
- Vernadskij G. Nachertanie russkoj istorii / G. V. Vernadskij. – M.: Algoritm, 2008. – 336 s.
- Vivcharyk M. M. Ukrai'na: vid etnosu do nacii' / M. M. Vivcharyk. – Kyi'v: Vyshha shkola, 2004. – 239 s.

8. Vovk H. Studii' z ukrai'ns'koi' etnografii' ta antropologii' / H. Vovk. – K., 1995. – 336 s.
9. Grushevs'kyj M. S. Istorija Ukrai'ny–Rusy: tom 1 / M. S. Grushevs'kyj. – K.: Naukova dumka, 1991. – 650 s.
10. Gumilev L. N. O sootnoshenii prirody i obshhestva sogsasno dannym istoricheskoi geografii i jetnologii / L. N. Gumilev // Vestnik Leningradskogo Gosudarstvennogo Universiteta. – 1970. – №24. – S.39–49.
11. Gumilev L. N. Biosfera i impul'sy soznaniya / L. N. Gumilev // Priroda. – 1978. – №12. – S.97–105.
12. Gumilev L. N. Drevnjaja Rus' i Velikaja Step' / L. N. Gumilev. – M.: Ajris–press, 2011. – 736 s.
13. Gumilev L. N. Jettogenez i biosfera Zemli / L. N. Gumilev. – M.: Ajris–press, 2012. – 560 s.
14. Danyljuk I. Etnichna psihologija jak galuz' naukovoogo znanija: istoriko–teoretynnyj vymir / I. Danyljuk. – K., 2010. – 432 s.
15. Derjagina M. A. Jevoljucionajna antropologija: biologicheskie i kul'turne aspekty / M. A. Derjagina. – M., 2003. – 208 s.
16. Kamins'kyj A. S. Istorija Rechi Pospolytoi' jak istorija bagat'oh narodiv, 1505–1795. Gromadjany, i'hnja derzhava, suspil'stvo, kul'tura / A. S. Kamins'kyj. – Kyi'v: Nash chas, 2011. – 263 s.
17. Kikeshev N. I. Istoki slavjanskoj civilizacii / N. I. Kikeshev. – M.: Institut ruskoj civilizacii, 2016. – 912 s.
18. Kyrjlyuk F. M. Politologija Novoi' doby / F. M. Kyrjlyuk. – K.: Akademiya, 2003.
19. Kyrjlyuk F. M. Filosofija politychnoi' ideologii' / F. M. Kyrjlyuk. – K.: Centr uchbovoi' literatury, 2009. – 520 s.
20. Kyrjlyuk F. M. Novitnja politologija / F. M. Kyrjlyuk. – K.: Centr uchbovoi' literatury, 2009. – 564 s.
21. Kyrjlyuk F. M. Problematyka antropologichnogo obg'runtuvannja politychnogo funkcionalizmu v Aristotelja / F. M. Kyrjlyuk // Politologichni chytannja «Cinnisnyj vymir politychnogo vchennja Aristotelja». Zbirnyk materialiv dopovidej. – Kyi'v: KNU im. T. Shevchenka; Vinnyca: Drukarnja VNMU im. M. I. Pyrogo, 2016.
22. Ključevskij V. O. Metodologija ruskoj istorii / V. O. Ključevskij. Sochinenija v devjati tomah: tom 6. – M.: Mysl', 1989. – S.5–93.
23. Ključevskij V. O. Terminologija ruskoj istorii / V. O. Ključevskij. Sochinenija v devjati tomah: tom 6. – M.: Mysl', 1989. – S.94–107.
24. Korshuk R. M. Etnopolitologija / R. M. Korshuk. – K.: Alerta, 2011. – 200 s.
25. Lebon G. Psihologija narodov i mass / G. Lebon. – Cheljabinsk, 2010. – 379 s.
26. Lubs'kyj V. Istorija religij / V. Lubs'kyj, V. Kozlenko, M. Lubs'ka, G. Sevrjukov. – K.: Tandem, 2002. – 640 s.
27. Mel'nyk V. M. Volodymyr Vernads'kyj – pershij prezident Ukrai'ns'koi' Akademii' Nauk / V. M. Mel'nyk // Visnyk Students'kogo Naukovogo Tovarystva Instytutu istorii', etnologii' ta prava Vinnyc'kogo Derzhavnogo Pedagogichnogo Universytetu. – 2011. – Vyp.10. – S.75–87.
28. Mel'nyk V. M. Etnopsichologichni chynnyky u praktyci klinichnogo psihologa / V. M. Mel'nyk // Materialy IV mizhnarodnoi' naukovy–praktynnoi' konferencii' molodyh vchenyh (17–18 travnja 2013 roku). – Vinnyca: Vinnyc'kyj Nacional'nyj Medychnyj Universytet. Rada molodyh vchenyh, 2013. – S.67–68.
29. Mel'nyk V. M. Polityčna antropologija: novi vektory vyznachennja problematyky i metodologii' / V. M. Mel'nyk // Aktual'ni pytannja, problemy ta perspektivy rozvytku humanitarystyky u suchasnomu informacijnomu prostori: nacional'nyj ta internacional'nyj aspekty. Zbirnyk naukovykh prac' (za materialamy VI Mizhnarodnoi' naukovy–praktynnoi' konferencii' vid 30–31 travnja 2013 roku). Chastyňa I. – Lugans'k: Vydavnytvo Shidnoukrai'ns'kogo nacional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalja, 2013. – S.82–84.
30. Mel'nyk V. M. Koncepcija protystojannja avtorytaryzmu ta demokracii' u konteksti suchasnoi' politychnoi' istorii' / V. M. Mel'nyk // Osvita i nauka v Ukrai'ni. Materialy Vseukrai'ns'koi' naukovoi' konferencii' 21–22 chervnja 2013 roku. Chastyňa II / Naukovyj redaktor O. Ju. Vysoc'kyj. – Dnipropetrovs'k: Nacional'na metalurgijna akademiya Ukrai'ny, «Rojal Pryn», 2013. – S.123–126.
31. Mel'nyk V. M. Suspil'stvo jak pravova kategorija: teoretynni problemy jurydychnoi' antropologii' / V. M. Mel'nyk // Materialy XII Mizhnarodnoi' naukovy–praktynnoi' internet–konferencii' «Problemy ta perspektivy rozvytku nauky na pochatku tret'ogo tysjacholittja u krai'nah SND» 29–30 chervnja 2013 r. – Perejaslav–Hmel'nyc'kyj, 2013. – S.140–142.
32. Mel'nyk V. M. Antropologichna typologija davn'oukrai'ns'kogo naselejnja v etnoistorichnomu konteksti / V. M. Mel'nyk // Visnyk Vinnyc'kogo Nacional'noho Medychnogo Universytetu. Naukovyj zhurnal. – 2013. – №2, T.17. – S.345–357.
33. Mel'nyk V. M. Pryrodno–geografichna koncepcija u sociokul'turnij ta fizychnij antropologii' / V. M. Mel'nyk // Biomedical and Biosocial Anthropology. Scientific journal. – 2013. – №21. – S.230–237.
34. Mel'nyk V. M. Teorija politychnoi' antropologii': postanovka problemy / V. M. Mel'nyk // Religija, religijnist', filosofija ta humanitarystyka u suchasnomu informacijnomu prostori: nacional'nyj ta internacional'nyj aspekty: Zbirnyk naukovykh prac' (za materialamy VII Mizhnarodnoi' naukovy–praktynnoi' konferencii' vid 26–27 grudnja 2013 roku). – Chastyňa I. – Lugans'k: Shidnoukrai'ns'kyj Nacional'nyj Universytet im. Volodymyra Dalja, 2013. – S.119–122.
35. Mel'nyk V. M. Politychnyj stereotyp derzhavnoi' vlady v ukrai'ns'kij etnichnij svidomosti: model' Kyi'vs'koi' Rusi / V. M. Mel'nyk // «Ljudyna virtual'na: novi goryzonty»: Zbirnyk naukovykh prac' (za Materialamy mizhnarodnoi' naukovy–praktynnoi' konferencii' vid 10–11 bereznja 2014 roku). – Lugans'k: Shidnoukrai'ns'kyj Nacional'nyj Universytet im. Volodymyra Dalja, 2014.
36. Mel'nyk V. M. Tradycionalistynnyj pidhid u politychnij antropologii' / V. M. Mel'nyk // Aktual'ni pytannja, problemy ta perspektivy rozvytku humanitarystyky u suchasnomu informacijnomu prostori: nacional'nyj ta internacional'nyj aspekty: Zbirnyk naukovykh prac' (za materialamy VIII Mizhnarodnoi' naukovy–praktynnoi' konferencii' vid 30–31 travnja 2014 roku) / Za zag. red. doktora filosof's'kyh nauk Zhurby M. A. – Lugans'k: Shidnoukrai'ns'kyj Nacional'nyj Universytet im. V. Dalja, 2014. – S.130–132.
37. Melnyk V. M. Fundamentals of Anthropological interpretation of the socio-cultural tradition / V. M. Melnyk // «The First International conference on development of sociology and demography in Eurasia». Proceedings of the Conference (October 27, 2014). «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, 2014. – P.3–7.
38. Mel'nyk V. M. Antropologichna filosofija politychnogo tradycionalizmu / V. M. Mel'nyk // «Labirynty real'nosti»: zbirnyk naukovykh prac' (za materialamy Mizhnarodnoi' naukovy–praktynnoi' konferencii' vid 20–21 zhovtnja 2014 roku) / za zagal'noju redakcijeju d. filos. n. Zhurby M. A. – Rubizhne: vydavnytvo Shidnoukrai'ns'kogo nacional'noho universytetu im. V. Dalja, 2014. – S.44–46.
39. Mel'nik V. M. Nacija kak vysshaja stadija jevoljucii jetnicheskikh organizmov: vzgljad politicheskogo antropologa / V. M. Mel'nik // «Labirynty real'nosti»: zbirnyk naukovykh prac' (za materialamy Mizhnarodnoi' naukovy–praktynnoi' konferencii' vid 20–21 zhovtnja 2014 roku) / za zagal'noju redakcijeju d. filos. n. Zhurby M. A. – Rubizhne: vydavnytvo Shidnoukrai'ns'kogo nacional'noho universytetu im. V. Dalja, 2014. – S.103–106.
40. Melnyk V. M. Political anthropology of tradition and nation (Ukrainian ethno-historical example) / V. M. Melnyk // «The Third International Congress on Social Sciences and Humanities». Proceedings of the Congress (15 November, 2014). (Section 6: Political science). «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, Vienna, 2014. – P.146–155.
41. Mel'nik V. M. Novyj vzgljad na teoriju politicheskoi antropologii' / V. M. Mel'nik // IV Mezhdunarodnaja nauchno–prakticheskaja konferencija: «Otechestvennaja nauka v jepohu izmenenij: postulyaty proshlogo i teorii novogo vremena» // Nacional'naja Associacija Uchenyh (NAU). Ezhemesjachnyj nauchnyj zhurnal. Razdel «Politicheskie nauki» – №4, chast' 3. – Ekaterinburg, 2014. – S.165–167.
42. Mel'nyk V. M. Tradycionalizm i polityčna antropologija / V. M. Mel'nyk // Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo humanitarnogo universytetu. Serija: Istorija. Filosofija. Politologija. Zbirnyk naukovykh prac'. – Odesa: Feniks, 2014. – Vyp.8. – S.123–127.
43. Mel'nyk V. M. Istoryčni umovy stanovlennja hrystyjans'koi' idejnoi' filosofii' ta i'i' cyvilizacijne znachennja dlja genezysu jevropejs'koi' geopolityky / V. M. Mel'nyk // «Ljudyna virtual'na: novi goryzonty»: Zbirnyk naukovykh prac' (za Materialamy II Mizhnarodnoi' naukovy–praktynnoi' konferencii' vid 17–18 bereznja 2015 roku). Prysvjachujet'sja 95–richchju SNU im. V. Dalja. – Lugans'k: Shidnoukrai'ns'kyj Nacional'nyj Universytet im. Volodymyra Dalja, 2015.
44. Mel'nyk V. M. Antropologichni pryncypy humanitarnoi' metodologii' / V. M. Mel'nyk // «Ljudyna virtual'na: novi goryzonty»: Zbirnyk naukovykh prac' (za Materialamy II Mizhnarodnoi' naukovy–praktynnoi' konferencii' vid 17–18 bereznja 2015 roku). Prysvjachujet'sja 95–richchju SNU im. V. Dalja. – Lugans'k: Shidnoukrai'ns'kyj Nacional'nyj Universytet im. Volodymyra Dalja, 2015.
45. Melnyk V. M. Political anthropology of the evolution of ethnic organisms and the notion of nation / V. M. Melnyk // Mizhnarodna naukova konferencija «Dni nauky filosof's'kogo fakul'tetu – 2015», 21–22 kvitnja 2015 roku: materialy dopovidej ta vystupiv. – Chastyňa 9. – K.: «Kyiv's'kyj universytet», 2015. – S.54–56.

46. Mel'nyk V. M. Doslidzhennja etnocentrychnyh ideologichnyh system u politychnij antropologii' / V. M. Mel'nyk // Naukova konferencija «Naukovo-svitogljadni ta mizhdyscyplinarni problemy humanitarnogo rozvytku suchasного suspil'stva» (2 lypnja 2015 r.). Materialy dopovidej ta vystupiv. – K.: «Kyj'vs'kyj universytet», 2015. – S.32–35.
47. Mel'nyk V. M. Narys z teorii' sociokul'turnoi' antropologii' / V. M. Mel'nyk. – Vinnycja: TOV «Vinnyc'ka mis'ka drukarnja», 2015. – 552 s.
48. Mel'nyk V. M. Psyhogenetychnyj pryncyp u psyhologichnij antropologii' i koncepcija spadkovogo genetychnogo duhu / V. M. Mel'nyk // Medychnij forum: Naukovyj zhurnal. – L'viv: L'viv's'ka medychna spil'nota, 2015. – №6 (06). – S.80–83.
49. Mel'nyk V. M. Transformacija nacionalizmu v tradycionalizm: pryklad ideologichnoi' interpretacii' u politychnij antropologii' v konteksti derzhavnogo nacionalizmu / V. M. Mel'nyk // Aktual'ni problemy rozvytku osvity i nauky v umovah globalizacii'. Materialy vseukrai'ns'koi' naukovo'j konferencii'. 4–5 grudnja 2015 r. m. Dnipropetrovs'k – Chastyna II. – Nauk. red. O. Ju. Vysoc'kyj. – Dnipropetrovs'k: Rojal Pryn, 2016. – S.60–62.
50. Mel'nyk V. M. Strategiczni i politychni zavdannja ukrai'ns'koi' geografii' / V. M. Mel'nyk // Suchasnyj stan i tendencii' rozvytku suchasnoi' jevropejs'koi' nauky: materialy mizhnarodnoi' nauko-praktychnoi' konferencii' (m. Kyj'v, 10 grudnja 2015 r.). – Vinnycja: FOP Rogal's'ka I. O., 2015. – T.1. – S.10–12.
51. Mel'nyk V. M. Sproba interpretacii' novyh naukovyh pryncypiv politychnoi' geografii' v antropologichnomu diskursi' / V. M. Mel'nyk // Suchasnyj stan i tendencii' rozvytku suchasnoi' jevropejs'koi' nauky: materialy mizhnarodnoi' nauko-praktychnoi' konferencii' (m. Kyj'v, 10 grudnja 2015 r.). – Vinnycja: FOP Rogal's'ka I. O., 2015. – T.2. – S.123–125.
52. Mel'nyk V. M. Plumachennja ukrai'ns'koi' ekonomichnoi' systemy: social'no-psyhologichnij pidhid / V. M. Mel'nyk // Zbirnyk materialiv H Mizhnarodnoi' nauko-praktychnoi' konferencii' «Vykyky ta perspektivy rozvytku novoi' ekonomiky na svitovomu, derzhavnomu ta regional'nomu rivnjah» / za red. A. V. Cherep. – Zaporizhzhja: Vydavnytvo ZNU, 2015. – S.57–58.
53. Mel'nyk V. M. Oboronni ukriplennja mista Vinnyci / V. M. Mel'nyk. – Vinnycja: TOV «Vinnyc'ka mis'ka drukarnja», 2015. – 96 s.
54. Mel'nyk V. M. Sociokul'turna antropologija jak derzhavny'ka idejna platforma / V. M. Mel'nyk // Religija, religijnist', filosofija ta gumanitarystyka u suchasnomu informacijnomu prostori: nacional'ni ta internacional'ni aspekty: zbirnyk naukovyh prac' (za materialamy XI Mizhnarodnoi' nauko-praktychnoi' konferencii' vid 29–30 grudnja 2015 roku) / za zag. red. d. filos. n. Zhurby M. A. – Rubizhne: vyd-vo SNU im. V. Dalja, 2015. – S.118–120.
55. Mel'nik V. M. «Ukrajinskij variant kapitalizmu»: analiz i perspektivy / V. M. Mel'nik // Jeko. Vserossijskij jekonomicheskij zhurnal. – 2016. – №3. – S.126–141.
56. Melnyk V. M. Ethnopolitical Essays / V. M. Melnyk. – Saarbrücken: Lambert Academic Publishing, 2016. – 74 p.
57. Mel'nyk V. M. Bolivija: politychna istorija ta konstytucijne pravo / V. M. Mel'nyk. – Kyj'v: Ukrai'ns'ka asociacija zovnishn'oi' polityky, 2016. – 30 s.
58. Mel'nyk V. M. Etnoistorychni aspekty stanovlennja pol's'koi' nacii' (Rannja etnichna istorija poljakiv) / V. M. Mel'nyk. – Vinnycja: Drukarnja VNMU im. M. I. Pyrogo, 2016. – 44 s.
59. Mel'nyk V. M. Teorija proty stojannja shodu i zahodu u filosofii' prava / V. M. Mel'nyk // Karpats'kyj pravnychyj chasopys. – L'viv: Zahidnoukrai'ns'ka organizacija «Centr pravnychyj iniciatyv». – 2016. – Vyp.11.
60. Mel'nyk V. M. Geopolityka svitovogo konstytucionalizmu / V. M. Mel'nyk // Mizhnarodna naukova konferencija «Dni nauky filosof's'kogo fakul'tetu – 2016», 20–21 kvitnja 2016 r.: materialy dopovidej ta vystupiv. – K.: VPC «Kyj'vs'kyj universytet», 2016. – Ch.10. – S.45–47.
61. Mel'nyk V. M. Konstytucijno-pravovi mehanizmy reguljuvannja systemy derzhavnogo upravlinnja v shidnojevropejs'kij tranzytyvnyj modeli: zagal'na geopolitychna teorija / V. M. Mel'nyk // Mizhnarodna naukova konferencija «Dni nauky filosof's'kogo fakul'tetu – 2016», 20–21 kvitnja 2016 r.: materialy dopovidej ta vystupiv. – K.: VPC «Kyj'vs'kyj universytet», 2016. – Ch.10. – S.92–94.
62. Mel'nyk V. M. Nova geoeconomichna real'nist': filosofija ky-tajs'kogo zakonodavstva u sferi mizhnarodnoi' torgovli / V. M. Mel'nyk // Pidpryjemnytvo, gospodarstva i pravo. Nauko-praktychnyj gospodars'ko-pravovyj zhurnal. – 2016. – №1 (239). – S.56–60.
63. Mel'nyk V. M. Problematyka antropologichnogo obg'runtuvannja politychno-funkcionalizmu v Aristotelja / V. M. Mel'nyk /
- Politologichni chytannja «Cinnisnyj vymir politychnogo vchennja Aristotelja». Zbirnyk materialiv dopovidej. – Kyj'v: KNU im. T. Shevchenka; Vinnycja: Drukarnja VNMU im. M. I. Pyrogo, 2016.
64. Petrushenko E. F. Znachenie jneticheskoi' psihologii v antropologicheskoi' teorii' / E. F. Petrushenko, V. M. Mel'nik // Science, Technology and Life – 2014: Proceedings of the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary, 27–28 December 2014. / Editors V. A. Iljuhina, V. I. Zhukovskij, N. P. Ketova, A. M. Gazaliev, G. S. Mal. Electron. txt. d. (13,3 MB). Karlovy Vary: Sklenny Mustek; MCNP, 2015. – P.1063–1071.
65. Petrushenko O. F. Ukrai'nci ta ukrai'ns'ka mova v Slovac'hyni / O. F. Petrushenko, V. M. Mel'nyk. – Vinnycja: Drukarnja VNMU im. M. I. Pyrogo, 2016. – 40 s.
66. Rerih N. Tverdnyja plamennaja / N. Rerih. – Riga: Vieda, 1991. – 272 s.
67. Solov'ev S. M. Nabljudenija nad istoricheskoj zhizn'ju narodov / S. M. Solov'ev. – M.: Astrel', 2003. – 511 s.
68. Solov'ev S. M. Istorija Rossii s drevnejshih vremen / S. M. Solov'ev. – M.: Jeksmo, 2008. – 1024 s.
69. Stahiv M. Hrystova Cerkva v Ukrai'ni: 988–1596. Narys istorii' Ukrai'ns'koi' Katolyc'koi' Cerkvy / Matvij Stahiv. – L'viv: Vydavnyche pidpryjemstvo «Strim», 1993. – 586 s.
70. Fromm Je. Vy budete kak Bogi / Je. Fromm. – M.: AST, 2013. – 413 s.

Melnyk V. M., fellow of the Institute of International Relations (University of Wrocław), a student of Law and Philosophy (Department of Political Science) Faculty of Kyiv National University named after Taras Shevchenko, member of the Ukrainian Foreign Policy Association, coeditor of Ukrainian Medieval Journal (Ukraine, Kyiv), melnyk_science@mail.ru

Theoretical construction of political anthropology

This article examines the theoretical and methodological bases of research of political anthropology. The author offers his own concept of «theoretical construction» of this specific field of knowledge (political anthropology). First attempt to combine scientific methods of politics, psychology and sociology (also linguistics, social anthropology, economics). His theoretical construction of political anthropology is based on high role of «political tradition». For Viktor Melnyk, the main subject of political anthropology is a role of psychological tradition of historical process in political culture today. For the author – political anthropology – the science of tradition and its implementation in contemporary political life. There are three «chapters» of Viktor Melnyk's political anthropology «construction»: political anthropology of states, political anthropology of ethnic organisms and political anthropology of public law (civil legal tradition is a subject of anthropology of law). Also, Viktor Melnyk believe, that political anthropology have a great ideological function. Political anthropology is a basis of ideology of «Traditionalism».

Keywords: political anthropology, political science, political tradition, political culture, political psychology, political technology, public policy, political history, ethnogenesis, traditionalism, geopolitics, Ukraine.

Мельник В. М., стипендиат института международных отношений Вроцлавского университета, студент юридического и философского (отделение политологии) факультетов Киевского национального университета им. Тараса Шевченко, член Украинской ассоциации внешней политики, соредактор Украинского медиевистического журнала (Украина, Киев), melnyk_science@mail.ru

Теоретическая конструкция политической антропологии

Анализируется теоретический и методологический базис для исследований в сфере политической антропологии. Автор предлагает свою собственную концепцию теоретической конструкции этой специфической дисциплины. Впервые предложено комплексное интегративное понимание политической антропологии на основе синтетического обобщения методов политологии, психологии, социологии, лингвистики, социально-культурной антропологии и экономики. Авторское видение этого своеобразного синтетического обобщения базируется на высокой оценке роли политической традиции. Для В. М. Мельника, главный предмет политической антропологии – роль психологической традиции исторического процесса в развитии современной политической культуры. Для автора политическая антропология является наукой о традиции и её имплементации в процессе политической деятельности. Виктор Мельник выделяет три раздела политической антропологии: политическую антропологию государственных организаций, политическую антропологию этнических организмов и политическую антропологию права. Автор верит, что его подход позволяет интерпретировать политическую антропологию не только как перспективное научное направление, но и как мощную идеологическую почву.

Ключевые слова: политическая антропология, политология, политическая традиция, политическая культура, политическая психология, политические технологии, публичная политика, политическая история, этногенез, традиционализм, геополитика, Украина.

* * *